

Kommunal bostadspolitik färgar flyktingmottagande

Kommuner kan använda sin lokala bostadspolitik för att påverka flyktingmottagandet och i vilken utsträckning som flyktingar bosätter sig i kommunen på lång sikt. Medan vissa kommuner ger flyktingar permanenta bostadskontrakt, ger andra endast tillfälliga kontrakt som försvarar för individen att stanna och etablera sig i kommunen.

I en ny vetenskaplig artikel analyseras hur bosättningslagen tillämpas i Sveriges kommuner. Bostaden är en viktig förutsättning för flyktingars socioekonomiska integration. Bosättningslagen implementerades 2016 och innebär att kommuner är skyldiga att ta emot flyktingar enligt anvisning.

Genom att analysera en enkät genomförd av Boverket med frågor till Sveriges alla 290 kommuner, så beskrivs den kommunala bostadspolitikerna och kopplas till olika utfall. I artikeln presenteras en typologi som delar in kommuner efter hur de själva har uppgett

att de arbetar med boendefrågor utifrån bosättningslagen. Det kan vara till exempel att tillgodose ett permanent bostadskontrakt eller olika former av temporära bostadslösningar.

Beroende på vilken bostadspolitik som drivs i kommunen har kommunerna utrymme att upprätthålla, anpassa eller till och med förhindra en långsiktig bosättning av migranter med flyktingbakgrund. Det finns stora variationer mellan kommunerna. Hur de valt att tolka lagen är kopplat till vad det är för karaktär på kommunen, exempelvis landsbygdskommun eller

förortskommun, hur situationen på den lokala bostadsmarknaden ser ut, vad kommunen har för tidigare erfarenheter av flyktingmottagande och vad det är för politisk färg på kommunstyret.

– En restriktiv flyktingpolitik kan inte alltid förklaras med bristande resurser lokalt, som till exempel bostadsbrist. Faktum är att många kommuner där de har få tillgängliga bostäder fortfarande erbjuder permanenta boendalternativ, medan kommuner med stor andel lediga lägenheter väljer att tolka lagen restriktivt, säger Emma Holmqvist, forskare i kulturgeografi vid IBF. ●

har ordet Prefekten

Vi har fått en ny regering. Den är speciell i flera avseenden – med avseende på sakpolitiska omläggningar såväl som formerna för att organisera regeringsmakten. Regeringsunderlagets största parti, Sverigedemokraterna, ingår inte själva i regeringen. Samtidigt tycks de flesta bedömare vara eniga om att partiet har satt stora avtryck på politikens inriktning i den så kallade Tidö-överenskommelsen och ska genom ett kansli av tjänstemän i regeringskansliet ges "fullt och lika inflytande" som regeringspartierna. Regerandets konst i det svenska statskicket tar sig därmed nya former och – kan man förvänta sig – nya utmaningar.

Vi har också en ny bostadsminister i form av Andreas Carlsson (KD). Givet en allmänt utbredd bild av en illa fungerande bostadsförsörjning och ett otryggt boende på allt fler ställen i landet borde många och viktiga frågor nu ligga och vänta på dennes bord. Men bostadspolitiken ingår inte i de sex områden och samarbetsprojekt som SD, M, KD och L har kommit överens om. I avtalet lyser bostadspolitiken med sin frånvaro. För den som önskar breda koalitioner och långsiktiga reformer är nu kanske detta inte så tokigt. I frågor som ligger utanför avtalet står det regeringen fritt att söka samarbete med andra partier i riksdagens kammare. Å andra sidan tycks SD ligga närmare vänsterblocket när det gäller till exempel synen på hyressättning. Det är därför knappast troligt att något drastiskt kommer att ske på området – om inte annat så torde mobiliseringen av motstånd mot "en friare hyressättning" och den påföljande regeringskrisen 2021 avskräcka ännu ett tag. Den i riksdagen politiskt infekterade frågan bollades då över till Hyresgästföreningen, Sveriges Allmännyttan och Fastighetsägarna som i maj i år lanserade en trepartsöverenskommelse om ramarna för

framtidens hyressättning. "Avpolitiserings" av en av bostadspolitikens mest centrala frågor löste den gången regeringskrisen.

På en punkt berör fyrpartiöverenskommelsen boendefrågan. På några rader i det 63-sidiga dokumentet formulerar man ett behov av bättre lagstadgat stöd för samverkansformer mellan lokala myndigheter och privata fastighetsägare i syfte att "lyfta utsatta bostadsområden", så kallad platssamverkan. Starkare författningsstöd eller ej, om mer samverkan är lösningen på utmaningarna återstår att se. Att "platssamverkan" är ett nytt ord innebär inte att den underliggande idén är det. I själva verket har samverkansformer som beskrivits som "innovativa" under årtal varit något av en standardlösning i områden som betecknats "utsatta", "problemfyllda", "invandartäta", etcetera. Det är minst sagt svårt att hävda att strategin har varit framgångsrik. Bäst, skulle cynikerna hävda, har satsningar på områdessamverkan fungerat som strategi för den som vill undvika snarare än samla ansvar för en politiskt svårhanterlig fråga.

Det finns många och goda skäl för samverkan – må det gälla mobilisering av regeringsmakt, samordning av resurser för områdesutveckling eller formulering av en gemensam syn på hyressättning. Den i demokratin så centrala ansvarsfrågan är samverkanspolitikens akilleshäla. Det breda och delade ansvaret tenderar inte sällan att bli ingens ansvar. Också i ljuset av en sådan smått förumstig statsvetarläxa går vi en intressant tid till mötes! ●

Nils Hertting, prefekt vid IBF

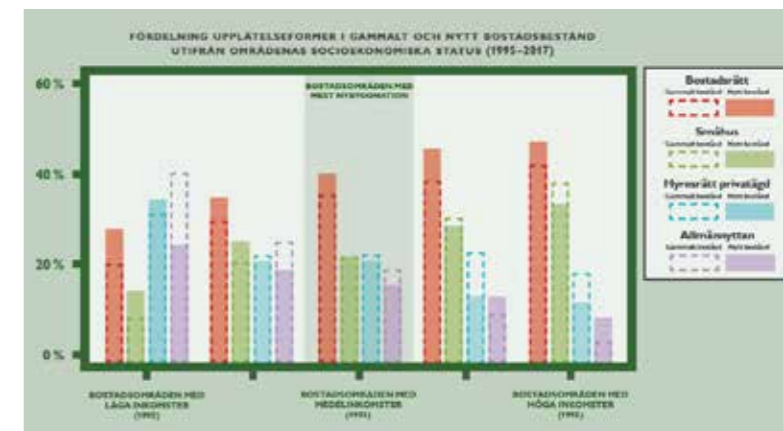
Strategiskt byggande nödvändigt för att uppnå social blandning

Är varierade upplåtelseformer i nyproduktion ett bra sätt för att minska segregationen? I en ny studie som har bedrivits i samverkan med Uppsala kommun har forskarna Martin Söderhäll och Andreas Alm Fjellborg undersökt hur blandade upplåtelseformer påverkar bostadsområdets socioekonomiska sammansättning.

Studien visar att det byggs en hög andel hyresrätter i bostadsområden med låga inkomster (den blå och lila stapeln till vänster i diagrammet). Byggandet av hyresrätter i allmännyttan har dock minskat kraftigt i dessa områden, även om de fortfarande utgör cirka 25 procent av områdenas totala nyproduktion. Andelen hyresrätter med privata fastighetsägare har ökat något och utgör 34 procent av nyproduktionen.

Andelen bostadsrätter ökar i alla typer av bostadsområden. I välbärgade bostadsområden (längst till höger) utgör bostadsrätterna cirka 48 procent av nyproduktionen medan 33 procent av utgörs av småhus. Andelen allmännyttiga hyresrätter i dessa områden har ökat något men är fortfarande låg. I bostadsområden med medelinkomster är fördelningen av upplåtelseformer i nyproduktionen väldigt snarlik det gamla bostadsbeståndet, med skillnaden att andelen hyresrätter har minskat något till förmån för bostadsrätter.

I studien har forskarna även jämfört inkomstskillnader mellan boende i nya och äldre bostäder. I bostadsområden med låga inkomster var genomsnittsinkomsterna för boende i nyproduktion högre än för dem som redan bodde i området, oavsett upplåtelseform.

Diagrammet ovan visar fördelningen av upplåtelseformer i nybyggnation (byggår 1995–2017) och äldre bostäder (före 1995). Bostadsområdena är uppdelade i grupper, baserat på respektive områdes inkomstnivå. Till vänster visas bostadsområden med låga inkomster, i mitten bostadsområden med medelinkomster och till höger visas bostadsområden med höga inkomster. De streckade staplarna visar äldre bostadsbestånd och de helfärgade staplarna visar det nybyggda bostadsbeståndet.

Inkomstskillnaderna i dessa områden var större i bostadsrätter än i hyresrätter. I välbärgade områden där det gamla bostadsbeståndet huvudsakligen bestod av villor och småhus var förhållandet tvärtom. De som flyttade in i nybyggda hyresrätter i dessa områden hade betydligt lägre inkomster än de befintliga invånarna. Detsamma gällde i viss mån bostadsrätter.

Forskarna konstaterar också att volymmässigt sker den allra mesta nybyggnationen i bostadsområden med medelinkomster. Slutsatsen är därför att sättet kommunerna har planerat och byggt på under åren 1995–2017 i viss mån har lett till en ökad blandning av upplåtelseformer.

Men på grund av att nyproduktionen sker i områden med medelinkomster har byggandet inte bidragit till en ökad social blandning i bostadsområdena i någon större utsträckning.

– För att uppnå högre grad av social blandning borde kommunerna underlätta byggandet av hyresrätter i mer välbärgade områden och bostadsrätter i bostadsområden med lägre inkomster. Störst effekt, alltså mest social blandning, skulle uppnås om man bygger mer strategiskt i de allra mest välbärgade områdena och i bostadsområden med allra lägst inkomster, säger Andreas Alm Fjellborg, postdoktor i kulturgeografi vid IBF. ●

Energiforskning i kristider

Det pågående kriget i Ukraina sätter fokus på energiomställningen. Samtidigt har hotet om manuell avstängning av delar av elnätet fått Energimyndigheten att dra igång informationskampanjen "Varje kWh räknas". Detta är dock inte första gången som svenskarna uppmanas att spara på el.

Evert Vedung, professor emeritus i statskunskap vid IBF, har forskat i många år på offentliga styrmedel och bland annat tittat på statliga kampanjer kopplade till energi. Han ser stora likheter mellan dagens situation och den stora energispar kampanjen under oljekrisen, som följde efter Oktoberkriget mellan Israel och arabländerna 1973. Syftet med kampanjen var att spara oljebaserad energi och att det blev en framgångsrik kampanj berodde enligt Evert Vedung på flera faktorer, som man kan dra lärdom av även idag.

– **Det första** och viktigaste var att det fanns ett sanningsenligt politiskt krisnarrativ bakom kampanjen som befolkningen uppfattade som trovärdigt och transparent. På 70-talet var narrativet att Sverige behövde spara olja i hem och lokaler för att rädda

industrin och därmed jobben, förklarar Evert Vedung.

Starkt kopplat till detta är de oberoende massmediernas roll i att förmedla statens sparpolitik. Om massmedierna inte köper krisnarrativet och förmedlar det vidare är kampanjen dömd att misslyckas. Kampanjen har också större chans att lyckas om den bygger på forskningsbaserade kunskaper. Den bör också komma med konkreta råd som till exempel "tvätta på nätterna" eller "så här gör du för att justera din oljepanna", som var en viktig kunskap att förmedla på 70-talet.

Evert Vedung berättar att energispar kampanjer ingalunda är ett nutida fenomen. Under 1700-talet fanns en stor medvetenhet om skogen som en ändlig resurs. Järnbruken konsumerade

stora mängder träkol och staten gynnade på olika sätt bergsbruket på andra näringars bekostnad. Detta ledde till olika försök att spara ved – med bland annat utvecklandet av den moderna kakelugnen.

Om dagens energikris bidrar till att öka takten på omställningen från fossila energikällor återstår att se. Klart är att i och med kriget i Ukraina har jakten på nya energilösningar även blivit en viktig säkerhetspolitisk fråga – något som har fått IBF:s forskare Nils Hertting och Susanne Urban att delvis tänka i nya banor i ett pågående projekt där de studerar om så kallade energigemenskaper kan vara en del av klimatomställningen.

– **Det energipolitiska läget** visar att energi omfattar såväl ekonomiska, politiska, sociala och säkerhetspolitiska aspekter. Därför

blir det än viktigare att titta på flera olika energilösningar på olika nivåer i omställningen till en mer hållbar energiproduktion. Lokala energigemenskaper kan vara en del i detta, säger Susanne Urban, docent och lektor i sociologi vid IBF.

Den nu aktuella forskningsstudien går under namnet "Hållbar eller segregerad? Energigemenskaper för en bred hållbar energiomställning" och är ett tvärvetenskapligt samarbete med Uppsala kommun och forskare vid Institutionen för samhällsbyggnad och industriell teknik. Tillsammans ska de undersöka om energigemenskaper kan bidra till en ekologiskt hållbar energiproduktion och energikonsumtion, som även är socialt och ekonomiskt hållbar. Energigemenskaper är ett fenomen som har ökat till följd av ett nytt EU-direktiv på området. Det har visat sig att en energigemenskap kan ha lite olika innebörd i olika EU-länder, men grundläggande är att en energigemenskap innefattar produktion av el som delas av flera parter. Det kan till exempel handla om en gemensam solcellsanläggning, men det kan också handla om stora företag som samarbetar kring lokalt producerad el.

För Susanne Urban som är sociolog och segregationsforskare är den sociala aspekten av tillgången på el och energi en viktig fråga. Tillsammans med sina forskarkollegor hoppas hon kunna hitta institutionella lösningar – eller offentliga styrmedel för att använda Evert Vedungs terminologi – som kan bidra till att minska på den elsegregation, som de befäras är under uppsegling när inte alla har råd att investera i egna energisystem som till exempel solcellsanläggningar.

– **Vår forskning är** inte inriktad på att hitta tekniska lösningar. Vi vill istället undersöka om man kan göra energiomställningen mer socialt hållbar, säger Susanne Urban. ●

IBF satsar på samverkan och forskningskommunikation

Samverkan mellan forskare och aktörer utanför akademien anses allt viktigare. Men det är inte alltid så lätt att mötas. Olika förutsättningar och perspektiv, ekonomiska ramar och inte minst tidsåtgången är saker som kan stå i vägen för ett bra samarbete. För att möta dessa utmaningar har IBF anställt en koordinator för samverkan och forskningskommunikation.

Samverkan kan ta sig många olika uttryck – det kan till exempel vara en föreläsning för tjänstemän inom en viss sektor eller en gemensam workshop mellan forskare och representanter från intresseorganisationer. Det kan också handla om samfinansiering av forskartjänster. IBF har just sjösatt en utvärdering av sin samverkan kring samfinansierade postdoktorstjänster med Uppsala kommun. Idag har institutet även tre stycken postdoktorstjänster som samfinansieras med Länsförsäkringar och Hyresgästföreningen. Tillsammans med nationalekonomiska institutionen driver IBF forskningsprogrammet Urban Lab som även det är ett samarbete med Uppsala kommun.

– **Samverkan handlar** inte bara om att förmedla kunskap där den kan göra nytta – lika viktigt är att arbeta tillsammans med andra aktörer för att gemensamt lägga grunden för att kunna producera god vetenskap. Men bara för att det finns många goda skäl för forskningssamverkan är det inte alltid enkelt. På IBF är vi stolta över vårt sätt att samverka med externa partners och med tillsättningen av en koordinator hoppas vi kunna bli ännu bättre, säger Nils Hertting, prefekt vid IBF.

Även forskningskommunikation är ett snabbt växande område där ett nytt medielandskap med ett enormt informationsflöde och förekomsten av så kallade "fake news" och desinformation ställer än högre krav på universitet och högskolor att nå ut med forskningsresultat på ett sakligt och lättillgängligt sätt.

Den nya tjänsten innehas av Camilla Scheinert, som ser fram emot att stärka och utveckla IBF:s arbete med samverkan och kommunikation.

– IBF har redan flera goda partnerskap och en lång tradition av samverkan men det finns potential för ännu fler samarbeten. Det är otroligt inspirerande och roligt att få vara en del av en miljö som prioriterar forskningskommunikation och samverkan på det här sättet och som nu gör ytterligare en satsning, säger Camilla Scheinert. ●

Camilla Scheinert

PUBLIKATIONER

Striktare migrationspolitik påverkar migrationen till andra EU-länder

Matz Dahlberg, professor i nationalekonomi vid IBF, har tillsammans med Cristina Bratu och Till Nikolka utkommit med SNS-rapporten *Spridningseffekter av striktare invandringspolitik*, som visar att skärpta migrationsregler i ett EU-land kan påverka migrationen till andra medlemsländer. Forskarna har specifikt studerat hur Danmarks skärpta regler för familjeåterförening 2002 fick danska medborgare som ville förenas med en partner från ett land utanför EU att istället bosätta sig i Sverige.

Bakgrunden är att Danmark 2002 började ställa hårdare krav på alltifrån ålder och försörjning till besparingar och bostad för de par som ville förenas i landet. Sverige hade vid den tiden inte alls lika strikta regler för familjeåterförening.

Studien bygger på ett unikt data-material där register över hela Sveriges och Danmarks befolkning används. Innan den danska reformen genomfördes var det få personer som flyttade från Danmark till Sverige för att bilda familj. Men efter regeländringen handlade det om cirka 350 personer var sjätte månad.

Studien visar alltså på en tydlig effekt, även om den är liten i förhållande till migrationen i stort. Närheten mellan länderna och de goda trafikförbindelserna över Öresund spelade naturligtvis in för "kärleksflyktingarna", som de kallas i medier. Men forskarna anser att det finns lärdomar som kan vara giltiga för fler stater inom EU.

– Vi tror inte att resultatet ska ses som något unikt för just det här fallet

med Sverige och Danmark. När migrationspolitiken stramas åt i ett land inom EU kan det ge flyttströmmar till medlemsstater som har generösare regler; säger Matz Dahlberg.

Sådana spridningseffekter kan också spela stor roll vid val av politiska linjer. När inget land vill framstå som mest generöst finns en risk att det uppstår ett slags "kapplöpning till botten", menar forskarna. Som exempel pekar de på hur även Sverige stramade åt migrationspolitiken i samband med flyktingkrisen 2015, vilket har tolkats som en anpassning av de svenska reglerna för familjeåterförening till EU:s miniminivå. ●

Cristina Bratu, Matz Dahlberg & Till Nikolka (2022) Spridningseffekter av striktare invandringspolitik, SNS Analys 86.

Hyresgäströrelsen startade redan för 150 år sedan

Hyresstrejker och blockader av fastighetsägare. Den tidiga hyresgäströrelsen protesterade kraftigt mot oskäliga bostadsvillkor i början av förra sekelskiftet. Och mycket av deras arbete består än idag, visar urbanhistorikern Hannes Rolf i sin nya bok *När hyresgästerna gjorde uppror*.

När arbetarrörelsen växte fram i slutet av 1800-talet började även en annan, inte lika uppmärksammas rörelse, att formos. Då var ojämlikhet i form av höga hyror och låga löner en del av problembilden. Hannes Rolfs bok uppmärksammar hyresgäströrelsen och dess inflytande, i en tid när ojämlikheten på bostadsmarknaden ökar på nytt. – Det var en internationell rörelse som växte fram och som påverkar än idag, säger Hannes Rolf, som är forskare i historia vid IBF.

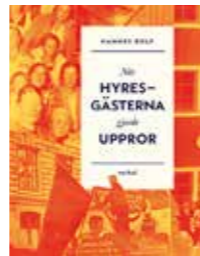
Boken är en omskriven version av Hannes Rolfs avhandling och bygger på arkivstudier av organisationsmaterial, utredningar, dagstidningar, hyresgästtidningar och fastighetsägartidningar. Där skildras många konflikter som bland annat kunde leda till att hyresgästerna vägrade betala hyreshöjningen eller deponerade hyror till konflikten var löst. Genom blockader hindrade man också reparationsarbeten och nyinflyttning till berörda fastigheter

medan konflikterna pågick.

– Det som inte var så känt är att hyresgäströrelsen var så tidig som den var. Den tidigaste jag har kunnat hitta var från 1875. Men även att hyresstrejkerna och blockaderna de använde sig av var så omfattande och att de lade grund för de kollektivförhandlade hyror vi har idag, säger Hannes Rolf om resultaten av sin studie.

Hyresgäströrelsen hade nära band till arbetarrörelsen och den växte fram och tog ordentlig fart under första världskriget då det kooperativa byggandet inleddes, men var som starkast under mellankrigstiden. Då hade hyresregleringen upphävts, vilket lett till stora hyreshöjningar och vräkningar. Som en följd av detta bildades Hyresgästföreningarnas riksförbund 1923.

– Rörelsen har alltså haft ett ganska stort inflytande. Sverige hade då starka organisationer inom hyresgäströrelsen, framför allt efter andra världskriget då allmännyttan började byggas ut, säger Hannes Rolf. ●

Hannes Rolf (2021) *När hyresgästerna gjorde uppror*, Verbal förlag.

FORSKNING OM VALDELTAGANDE. Henrik Andersson, forskare i nationalekonomi vid IBF, presenterar en studie som undersöker om information på flera olika språk kan öka valdeltagande bland utrikesfödda kommuninvånare.

Forskare och tjänstemän samlades i gemensam workshop

Hur påverkas huspriserna av att bostadsområden stämplas som utsatta? Hur kan randomiserade experiment användas i offentlig förvaltning? Vilka effekter har nybyggnation på segregation? Det var några av frågorna som avhandlades när Uppsala kommuns tjänstemän och forskare vid Uppsala universitet möttes i fullmäktigesalen.

Cirka 60 personer samlades i den nybyggda fullmäktigesalen i Uppsalas stadshus för en workshop inom ramen för samverkansprogrammet Urban Lab, som drog igång i början av pandemin. Workshopen blev därför den första att hållas i stadshuset. Att få träffa så många företrädare från kommunen på en gång var något som Urban Labs föreståndare Matz Dahlberg tyckte var extra roligt.

Kommunen har haft en viktig roll i flera av de projekt som har initierats inom Urban Lab. Många projekt och forskningsresultat hade inte sett dagens ljus om det inte vore för samarbetet. Syftet med den här workshopen är att presentera forskning som vi hoppas kan vara till nytta för kommunens verksamheter, sa Matz Dahlberg i sitt inledningsanförande.

Även Per-Anders Edin, professor i nationalekonomi, vittnade om att det var i samtal med kommunens tjänstemän som forskningsintresset väcktes kring att studera hur barn påverkas av att bo i socioekonomiskt svaga bostadsområden. Per-Anders Edin presenterade flera forskningsprojekt som fokuserar på hur förskolan påverkar barns framtida utveckling.

Den här workshopen planeras av forskarna inom Urban Lab,

nästa workshop kommer kommunens tjänstemän att ansvara för. En av dem som är med i samordningsgruppen för samarbetet är Thomas Nedomysl, analyschef på Uppsala kommun.

– De här workshop-mötena där forskningen kan komma med input till den kommunala verksamheten och vice versa är viktiga för att kunna utbyta idéer och stärka samarbetet mellan kommunen och universitetet, säger han. ●

OM URBAN LAB

Urban Lab är ett forskningsprogram som finansieras till hälften av Uppsala kommun och till hälften av Uppsala universitet. Flera forskningsprojekt finansieras också med medel från olika forskningsråd. Inom Urban Lab samlas forskare från bland annat nationalekonomi, statsvetenskap, psykologi och kulturgeografi. Den gemensamma utgångspunkten är att de arbetar med kvantitativa metoder. Med hjälp av registerdata studerar forskarna frågor som är relaterade till stadsutveckling och urbaniseringsprocesser. Satsningen har snabbt utvecklats till en produktiv forskningsmiljö som omfattar över 30 forskare. Mer information om Urban Lab finns på URBANLAB.IBF.UU.SE

AVS: Institutet för bostads- och urbanforskning, Uppsala universitet, Box 514, 751 20 Uppsala
Besöksadress: Trädgårdsgatan 18, Uppsala

Bilder från Bostadsmötet 2022

1

4

5

2

3

IBF:s återkommande populärvetenskapliga konferens Bostadsmötet hölls i maj efter några års uppehåll på grund av pandemin. Temat var *Kunskap, makt och ansvar i samhällsplaneringen* och på plats fanns representanter från bland annat intresseorganisationer, kommuner, Regeringskansliet och andra lärosäten.

1. På Bostadsmötet blandas plenarföreläsningar med valbara sessioner. Här föreläser kulturgeografen Sofia Cele om *Kunskapens skiftningar: Om att se, lyssna och förstå i samhällsplanering*.
2. Den mest välbesökta sessionen var *Effekter av nybyggnation på flyttedjor och boendemönster* som nationalekonomerna Che-Yuan Liang och Gabriella Kindström anordnade tillsammans med Uppsala kommun. Här föreläser Elin Blume från strategisk planering.
3. Representanter från Hyresgästföreningen på plats i Universitetshusets trapphall.
4. Bostadsmötet avslutades med en paneldebatt som handlade om förutsättningar för bostadspolitiska reformer. På scenen från vänster: Jörgen Mark-Nielsen (Sveriges Allmännytt), Ragnar Bengtsson (Hyresgästföreningen), Anna Broman (Byggföretagen), Tomas Ernhagen (Fastighetsägarna), Anders Lindbom (moderator/IBF), Lennart Weiss (Veidekke).
5. Dubbelsessionen *Bostadsmix och nya boendeformer* avslutades med en utflykt till det nybyggda bostadsområdet Rosendal, där Uppsala kommuns representeranter guidade runt.

